

2. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. N 322-VIII (322а-08). ВВР, 1971, додаток до N 50, ст. 375.
3. Буряк П. Ю. Економіка праці і соціально-економічні відносини: навч. посібник. / П. Ю. Буряк, Б. А. Карпінський, М. І. Григор'єва. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 440с.
4. Богиня Д. П. Основи економіки праці: навч. посібник для студ. екон. спец. – 3 вид., стер. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К.: Знання-Прес, 2002. – 313 с.
5. Махсма М. Б. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посібник/ М. Б. Махсма. – К.: Атіка, 2005. – 303 с.
6. Колот А. М. Мотивація праці: підручник / А. М. Колот. – К.: КНЕУ, 2005. – 337 с.
7. Лагутин В. Д. Реформа оплати праці стимулюючого типу в Україні: теорія, концепція, практичні рекомендації і пропозиції: монографія / В. Д. Лагутин. – Луцьк: Вежа, 2000. – 241 с
8. Завіновська Г. Т. Економіка праці: навч. посібник / Г. Т. Завіновська. – К.: КНЕУ, 2003. – 300 с.
9. Шкільов О.В. Економіка праці й соціально-трудова відносини: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. О.В. Шкільова – К.: Четверта хвиля, 2008. – 472 с.
10. Македонський А.В. Аналіз сучасного рівня оплати праці та його взаємозв'язок з рівнем продуктивності / А.В. Македонський, Ю.В. Загорська // Вісник ХНАУ (Серія «Економічні науки»). – 2010. – № 10. – С. 173-182.

Загорская Ю. В. Теоретические основы формирования оплаты труда и основные ее функции в механизме их реализации

В статье рассмотрены теоретические основы формирования оплаты труда и основные ее функции в механизме их реализации. Приведена схема связи принципов организации и функций заработной платы.

Ключевые слова: труд, оплата труда, функции оплаты труда, мотивация труда.

Zagorska Ya. V. Theoretical foundations of wage formation and its main function in the mechanism of implementation

The article considers the theoretical bases of formation of remuneration and its main functions in the mechanism of their implementation. The scheme of connection of the principles of organization and functions of wages.

Keywords: labor, wages, remuneration, labor motivation.

Дата надходження до редакції: 08.05.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Олійник О. В.

УДК 631.158:65.24

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

М. С. Пономарьова, к.е.н. доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

В статті розглянуті основні практичні заходи удосконалення мотивації та оплати праці в галузі тваринництва. Наведений розрахунок акордно-преміальної системи оплати праці.

Ключові слова: оплати праці, мотивація праці, стимулювання праці.

Постановка проблеми. З розвитком економічних відносин в загальній системі мотивації домінування однієї складової в наслідок об'єктивних причин змінювалось домінуванням другої. Першою була концепція «політика батога і пряника», вона існувала багато століть. Це був один з перших поширених методів, за допомогою якого можна було навмисно впливати на людей для успішного виконання поставлених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

При застосуванні колективної розцінки розподіл оплати праці між професійними групами здійснюється пропорційно до акордного фонду оплати праці, а всередині професійної групи - за відпрацьований час. За умов визначення розцінок оплати кожній професійній групі всередині групи для доярів встановлюється оплата за надоєне молоко кожним, тваринникам за молоко. Оплата і стимулювання праці мають організуватися в масштабах усього колективу (бригади), груп працівників із спільним закріпленням поголів'я та інших засобів виробництва (ланок) і окремих тваринни-

ків, за якими закріплено групи худоби чи птиці. Стосовно кожного з цих суб'єктів організації зарплати потрібно спланувати результати діяльності, визначити показники, за якими здійснюватимуться оплата і преміювання. У такому ж розрізі має вестися облік продукції та витрат [1].

Мета статті. Відповідно до форм організації праці здійснюється колективна чи індивідуальна оплата праці. При першій зарплата за колективними розцінками нараховується ланці чи всій бригаді, а потім розподіляється за визначеними тваринниками правилами. При цьому враховуються відмінності в тарифних ставках, особистому вкладі та відпрацьованому кожним з працівників часі.

Виклад основного матеріалу. На думку Манжури О.В., та Булах Л.А., при нарахування заробітної плати працівникам тваринництва доцільним буде нарахування доплат за якісні показники отриманої сільськогосподарської продукції. Вважають, що застосування наших пропозицій в практичній діяльності сільськогосподарських під-

приємств забезпечить достовірне, вчасне відображення облікових даних при виплати на оплату праці у галузі тваринництва та сприятиме зниженню трудомісткості облікових робіт [2].

Оплата має здійснюватися виключно за продукцію. Лише на групах тварин, де вона не виробляється чи не обліковується, праця оплачується за розцінками за обслуговуване поголів'я. Нараховується оплата за натуральними показниками - кількістю одержаних від тварин молока, яєць, вовни, меду тощо та продукції вирощування, якою є маса приплоду і приросту живої маси, за винятком загиблих тварин. Норми обслуговування визначаються згідно з правилами нормування праці. При цьому може передбачатися неповна зайнятість частини працівників з відповідним обліком затрат часу. Норми продуктивності тварин повинні виходити з конкретних умов роботи, раціонального використання кормів, добросовісного ставлення до праці. Розцінки доцільно розраховувати на підставі тарифного фонду, без збільшення його на певний відсоток.

Обов'язковим повинно бути стимулювання економії витрат порівняно з об'єктивно визначеними плановими показниками. Джерелами коштів на преміювання будуть виручка від реалізації додатково одержаної при тих же ресурсах продукції та економія на придбанні засобів виробництва чи власному їх виробництві (насамперед на вирощуванні кормів). Преміювання колективів і окремих тваринників організується так, щоб заохочувалася економія за тими статтями витрат, які від даних працівників залежать.

При наданні первинним колективам господарства більшої самостійності фермська бригада стане господарем власної продукції. Вона сама оплачуватиме всі витрати, включаючи внески в загальногосподарський фонд.

За визначеними правилами, частина одержаного прибутку спрямовуватиметься на преміювання. Для підрозділів, які поки що не можуть мати прибутку, встановлюється нормована внутрішньогосподарська дотація на одиницю продукції, яка зараховується до доходів колективу.

Слід обмежити різні доплати і надбавки. У господарстві потрібно вирішити питання про доцільність та розміри надбавок за звання майстра тваринництва, за безперервний стаж роботи та ін.

У сільськогосподарських підприємствах для оплати праці в тваринництві застосовують дві основні форми оплати – відрядну і погодинну. При відрядній формі оплати праці провадять за кількість продукції відповідної якості або обсяг виконаної роботи, при погодинній – за фактично відпрацьований час.

Оплата праці тваринників при відрядній формі здійснюється за розцінками за центнер (одиницю) виробленої (реалізованої) продукції, за вартість її в грошовому виразі або за одиницю

валового доходу.

Форми організації виробництва на конкретному підприємстві та в кожному виробничому підрозділі слугують основою для визначення відповідного їм колективного чи індивідуального стимулювання праці. Вибір форм організації та оплати праці визначається також особливостями технології виробництва, кадровим забезпеченням тваринників, бажанням їх працювати колективно чи індивідуально.

Необхідною умовою ефективного стимулювання працівників ферм є розробка норм виробітку (обслуговування) і розцінок за продукцію за участю спеціалістів тваринництва, керівників виробничих підрозділів і тваринників, виходячи з типових норм та з урахуванням умов господарства. Норми і розцінки затверджуються адміністрацією (правлінням) підприємства.

Розцінки за продукцію виробничим підрозділам визначаються на підставі норми виробництва продукції та акордного фонду оплати праці (тарифний фонд плюс доплата за продукцію).

Норма виробництва продукції бригаді, ланці або окремому працівникові встановлюється виходячи з реальної планової продуктивності худоби чи птиці на рік визначення розцінок з урахуванням досягнутого рівня продуктивності за попередні три роки і прийнятих у господарстві технічно обґрунтованих норм обслуговування поголів'я.

Тарифний фонд оплати для розрахунку розцінок за продукцію визначають на підставі нормативної чисельності працівників, розрахованої за нормами обслуговування, професійного складу тваринників і відповідних тарифних ставок.

Крім того, в тарифний фонд оплати праці бригад, ланок для розрахунку розцінок за продукцію включають оплату праці бригадира, його помічника, а також за згодою колективу до складу бригади, ланки можуть бути включені працівники, що виконують допоміжні роботи в технологічному процесі виробництва продукції (слюсарі, майстри-налагоджувальники, електромонтери, водії автомобілів, працівники кормоцехів, візники та ін.), чисельність яких визначають згідно з нормативами, а оплату їх праці – за відповідними тарифними ставками (окладами).

При розрахунку розцінок за продукцію фонд оплати ділять на кількість одиниць відповідних видів продукції залежно від основного призначення галузі, питомої ваги кожного виду продукції, строків виробництва та затрат праці на їх виробництво. За багаторічним досвідом визначення розцінок за одиницю продукції в натуральному виразі тарифний і акордний фонди оплати праці визначаються для кожної категорії працівників і розподіляються у відсотках так: на свинарських фермах – на догляді за підсисними свиноматками з поросятами до двомісячного віку за приплід – 40 та за приріст живої маси порослят – 60; на до-

гляді за молодняком старше двомісячного віку та за відгодівельним поголів'ям за приріст живої маси - 100; на догляді за холостими і порослими свиноматками - за парування – 100 або за догляд – 50 та парування – 50; на догляді за кнурами: за догляд - 60, за парування свиноматок після виявлення поросності – 40 або за догляд – 100 відсотків тарифного фонду.

Підмінним працівникам у тваринництві виплачується 100 відсотків, а постійним підмінним операторам (дояркам і свинаркам), які обслуговують маточне поголів'я – 110 відсотків середнього заробітку працівників, яких вони підміняють, або встановлених розцінок.

Безумовно зазначені проблеми є актуальними для сільської місцевості і впливають на рівень життя населення [3]. У тих випадках, коли не з вини працівника надходження продукції в даному місяці зменшується до розмірів, за яких заробіток становить менше відрядної тарифної ставки, йому виплачується 100 відсотків відрядної тарифної ставки за відпрацьовані в цьому місяці дні.

Праця тваринників, які обслуговують худобу

на відгінних пасовищах, оплачується за тарифними ставками, підвищеними на 40 відсотків.

У тваринництві найдоцільнішою системою оплати праці є акордно-преміальна система, яка передбачає оплату праці за такими двома показниками:

Обсяг виконаних робіт, за що виплачується аванс розміром прийнятих у господарстві тарифних ставок і кваліфікаційних розрядів з урахуванням надбавок за класність, звання "Майстер", якість виконаних робіт, шкідливість робіт та ін., що передбачено в положенні з оплати праці в господарстві.

Кількість і якість отриманої продукції з доплатою до авансу 25-50 відсотків за умов отримання кількості та якості продукції згідно з прийнятими нормативами (договорами).

Кожин із типів бригад відповідає визначеному рівню розвитку господарства, а також природно – економічним умовам його виробничої діяльності. Бригади звичайно складаються з основного, виробничого і допоміжного персоналу (табл. 1)

Таблиця 1

Норми обслуговування і чисельність працівників на СТОВ «ВКПГпС» – агрофірма «Маяк»

Категорії працівників	Норма обслуговування, гол.	Кількість працівників, осіб
Основні	30	6,7
По догляду за худобою	100	2,0
Механізатори з доставки і роздачі кормів	175	1,1
Майстри налагоджувальними	175	1,1
Технік штучного запліднення	375	0,5
Лаборант – обліковець	375	0,5
Бригадир	375	0,5
Разом	x	12,4

Під час формування чисельності працівників у господарстві виходять з типових норм обслуговування тварин стосовно до конкретних умов виробництва (Спосіб утримання, механізація виробничих процесів, кратність обслуговування, тощо.) Норми витрат кормів на одну голову в господарстві встановлюють залежно від визначеного рівня продуктивності тварин, тому що частина кормів йде для підтримання їх життя, а інша – на

створення продукції.

Слід обчислити фактичні витрати перетравного протеїну (кг) на отриману продукцію, кількість протеїну на 1ц. корм. од. при фактично сформованій структурі раціонів годівлі, а також визначити, чи відрізняється цей показник від запланованого. Незбалансованість кормових раціонів за протеїном призводить до перевитрат кормів у кормових одиницях. Це ми бачимо у таблиці 2.

Таблиця 2

Рівень годівлі тварин і оплати корму СТОВ «ВКПГпС» – агрофірма «Маяк»

Показники	2012 р.	2013 р.	2013 до 2012р.		+, -
			по підприємству	в середньому по району	
Витрати кормів на 1 гол., ц к. од.: корів	47,87	43,44	45,65	43,35	-2,40
молодняку ВРХ на вирощуванні і відгодівлі	20,38	24,84	22,61	20,10	-2,51
свиней	6,03	8,05	7,04	5,30	-1,74
Витрати кормів на одиницю продукції, ц к. од.: на 1 ц молока	1,62	1,65	1,13	0,97	-0,6
на 1 ц приросту: великої рогатої худоби	11,58	13,42	12,50	10,25	-2,25
свиней	8,32	12,45	10,38	8,90	-1,48

Проаналізувавши витрати кормів на 1 голову ми бачимо що на це впливає зменшення худоби в господарстві, а в середньому по району він більший, а саме витрати кормів центнерах, якщо в нас середня поголів'я однакова але витрати на

одну голову зменшилася за рахунок зменшення заготівлі кормів.

На виробництво на 1ц. продукції цей показник більший і більший він в середньому по району, наприклад на 1 ц молока в 2013 р. пішло кор-

мів більш на 0,03 ц. і в середньому по району на 0,26 ц, так само ВРХ на 1,84 ц, а в середньому по району на 2,25 ц, і свиней на 4,13 ц, а в середньому по району на 1,48 ц. Розрахунок чисель-

ності працівників і фонд оплати праці в галузі СТОВ «ВКПГпС» – агрофірма «Маяк» на 2015 р. можна розрахувати у таблиці 3.

Таблиця 3.

Розрахунок чисельності працівників і фонд оплати праці в галузі СТОВ «ВКПГпС» – агрофірма «Маяк» на 2015 р.

Категорії працівників	Обсяг робіт	Кількість людино - годин	Середньорічна чисельність, чол.	Тарифний розряд
Бригадир маточного стада	135	1996	1,00	V
Свинарі по догляду за матками і поросятами до 2-х міс.	51	4252	2,13	V
Свинарі по догляду за холостими супоросними матками	103	5868	2,94	IV
Свинарі по догляду за кнурами	6,0	798	0,4	VI
Нічні свинарі	213	1058	0,53	V
Слюсарі наладчики	135	5908	2,96	IV
Підмінні працівники	8,96	5509	2,76	
Разом по маточному стаду		25389	12,72	

Оплата праці – це винагорода, що встановлюється попередньо в державно-нормативному порядку або за угодою сторін трудового договору.

Під фондом оплати праці розуміють всю суму виплат, визначених по тарифах, окладах і розцінках, прогресивних доплатах, преміальних системах, а також матеріальних заохоченнях, спеціальних доплатах та інші виплати з прибутку.

Отже розрахунок середньомісячного та річного фонду оплати праці СТОВ «ВКПГпС» – аг-

рофірма «Маяк» ми розрахували у таблиці 4. До складу фонду заробітної плати включаються нараховані підприємством, установою, організацією суми оплати праці в грошовій і натуральній формах за відпрацьований і невідпрацьований час, що стимулюють доплати і надбавки, компенсаційні виплати, зв'язані з режимом роботи й умовами праці, премії й одноразові заохочувальні виплати, а також виплати на харчування, житло, паливо, що носять регулярний характер.

Таблиця 4

Розрахунок середньомісячного та річного фонду оплати праці СТОВ «ВКПГпС» – агрофірма «Маяк»

Категорії працівників	Середньомісячна оплата праці	Річний фонд оплати праці всього, грн
Бригадир маточного стада	2623	31447
Свинарі по догляду за матками і поросятами до 2-х міс	2623	66982
Свинарі по догляду за холостими супоросними матками	2283	80553
Свинарі по догляду за кнурами	3046	14621
Нічні свинарі	2623	16667
Слюсарі наладчики	1897	67387
Підмінні працівники	2352	77962
Разом по маточному стаду	2492	355553

Отже, оплата праці повинна залежати від кількості і якості праці, її результатів, які мають кількісні і якісні показники.

Висновки. З метою підвищення ефективності виробництва система зарплати повинна сти-

мулювати зацікавленість робітників, спеціалістів і службовців у результатах праці, дотримання встановлених співвідношень між зростанням продуктивності праці та середньої зарплати.

Список використаної літератури:

1. Пономарьова М.С. Оплата праці в тваринництві / М.С. Пономарьова // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 12. – С 119-129.
2. Манжура О.В. Удосконалення первинного обліку та її оплати в сільськогосподарських підприємствах / О.В. Манжура, Л.А. Булах: матеріали підсумкової студ. наук. конф / Харк. нац. аграрн. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Випуск 1. – Харків: ХНАУ, 2012. – 247 с.
3. Шиян Д.В. Диференціація оплати праці в сільськогосподарських підприємствах різних регіонів України / Д.В. Шиян // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки» – Х., 2011. – № 3. – С. 68-74.

Пономарева М. С. Совершенствование мотивации и оплаты труда в отрасли животноводства

В статье рассмотрены основные практические мероприятия совершенствование мотивации и оплаты труда в отрасли животноводства. Приведенный расчет аккордно-премиальной системы оплаты труда.

Ключевые слова: *оплаты труда, мотивация труда, стимулирование труда.*

Ponomarev M. Improving motivation and remuneration in livestock

The article considers the main practical activities improving motivation and remuneration of labor in the livestock industry. The calculation of piece-premium remuneration system.

Keywords: *wage, labor motivation, stimulation of work.*

Дата надходження до редакції: 08.05.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Олійник О. В.